

Eläinavusteisuus vastuullisesti käyttöön hyvinvointialueiden ja kuntien palveluihin

Eläimet edistävät tutkitusti ihmisten hyvinvointia. Koulukoirat ja lukukoirat ovat Suomessa jo melko tuttu näky, ja eläinten mukanaolo myös muissa palveluissa on yleistymässä. Eläinavusteisuus on osa laajempaa luontoperustaisten palveluiden kenttää, johon kuuluu monenlaisia metsässä, vesistöissä, puutarhassa tai maatilalla tuotettavia hyvinvointipalveluita. Eläinavusteisessa työssä esimerkiksi ohjaaja, opettaja tai terapeutti ottaa eläimen mukaan työhönsä asiakkaan kasvatus-, hyvinvointi- tai kuntoutustavoitteen saavuttamiseksi. Työskentely on suunnitelmallista ja vastuullisesti toteutettua. Sekä ohjaajalla että eläimellä on koulutus työhönsä. Ammatilliset eläinavusteiset palvelut voivat olla yhtenä keinona vastaamassa kasvaviin hyvinvointi- ja terveyshaasteisiin. Samalla, kun lisätään ihmisten hyvinvointia, voidaan suojella alkuperäisrotuja, säilyttää kulttuuriperintöä ja vaalia luonnon monimuotoisuutta.

Suosituksemme pähkinänkuoressa:

- **Kansallisissa** strategioissa tulee linjata, miten luonto- ja eläinavusteisuuden tarjoama hyvinvointipotentiaali tuodaan osaksi palvelukokonaisuuksia.
- **Hyvinvointialueilla** luonto- ja eläinavusteiset palvelut tulee huomioida hyvinvointialueen strategioissa sekä palvelurakenteessa.
- **Kunnissa** luonnon ja eläinten mahdollisuudet hyvinvoinnin ja terveyden edistäjinä on huomioitava hyvinvointikertomuksissa ja -suunnitelmissa sekä palveluiden toteutuksessa.

Ihmissen ja eläimen keskinäisellä vuorovaikutuksella voi olla käänteentekevä vaikutus silloin, kun muut tukimuodot eivät ole tuottaneet tulosta.

Tutkimus

Eläinavusteisuutta on käytetty pitkään fysio-, toiminta- ja puheterapiassa. Sen käytöstä on saatu lupaavia tuloksia myös psykoterapeuttisessa, neurologisessa ja sosiaalisessa kuntoutuksessa. Eläimen läsnäolo alentaa stressiä, edistää vuorovaikutustaitoja sekä vahvistaa ohjaajan ja asiakkaan välisen luottamussuhteen syntymistä. Eläimen rooli motivaattorina ja sitouttajana on tutkimuksissa tunnistettu vahvaksi kuntoutumisprosessessa tehokkaaksi tekijäksi. Ihmisen ja eläimen keskinäisellä

vuorovaikutuksella voi olla käänteentekevä vaikutus silloin, kun muut tukimuodot eivät ole tuottaneet tulosta. Varsinaisen hoitosuosituksen tekemiseksi tarvitaan yleensä lisää tieteellistä tutkimusta.

Haaste: Suomessa eläinavusteisuutta ei ole otettu valtakunnallisten tutkimus- ja kehittämishankkeiden teemaksi. Suomalaisessa toimintaympäristössä tehtyjä vaikuttavuustutkimuksia ei juurikaan ole.

Suositus 1: Opetus- ja kulttuuriministeriön (OKM), sosiaali- ja terveysministeriön (STM) sekä maa- ja metsätalousministeriön (MMM) kokeiluhankkeissa eläinavusteisuus nostetaan valtakunnalliseksi rahoitettavaksi teemaksi. Tutkimuksen avulla mallinnetaan valtakunnalliset käytänteet, joilla voidaan lisätä erilaisten kasvatus- ja kuntoutuspalveluiden vaikuttavuutta eläinavusteisesti.

Kuvio 1. Erilaiset tavat toimia eläimen kanssa ihmisen hyvinvointia tukevasti luokitellaan yleensä ammatilliseen tapaan työskennellä eläimen kanssa sekä vapaaehtoistoimintaan. Ammatillista eläinavusteista työtä toteutetaan terapian, sosiaalialan tai kasvatusalan viitekehyksistä käsin sekä erilaisissa hyvinvointipalveluissa. Eläinavusteista toimintaa ovat vapaaehtoisten hoiva- tai virkistystarpeiden toteuttamat eläinvierailut. Avustaja- ja virkaeläimet sekä harrastustoiminta luetaan näiden ulkopuolelle. Mukailten: Vehmasto & Lipponen, 2021.

Koulutus

Eläinavusteista työtä tehdään ammattilaisen omasta koulutuksesta ja ammatista käsin. Perustana on riittävä osaaminen ihmisten parissa työskentelyyn. Lisäksi tarvitaan osaamista eläimen kanssa työskentelystä niin, että se on turvallista ja hyvinvointia lisäävää kaikille osapuolille. Eläinavusteisuus kuuluu ammattilaisen menetelmävalikkoon silloin, jos ohjaajalla on sen käyttöön vahva osaaminen tai hän tuottaa palvelua eläinalan osaajan kanssa. Eläinten hoidosta ja hyvinvoinnista kiinnostunut voi suorittaa eläintenhoitajan ammattitutkinnon.

Suositus 3: Hyvinvointialueilla otetaan käyttöön maksusitoumuksia, palveluseteleitä ja henkilökohtaisen budjetoinnin tarjoamia mahdollisuuksia tai muita keinoja, jotka soveltuvat eläinavusteisten palveluiden hankintaan.

Eläinten kouluttajan erikoisammattitutkinto antaa osaamista eläinten käyttäytymisen sellaisesta muokkaamisesta, josta voi olla hyötyä eläinavusteisessa työssä. Lisäksi eläinavusteisiin menetelmiin on tarjolla erilaisia täydennyskoulutuksia.

Haaste: Suomessa eläinavusteiseen työhön valmistavaa tutkintoa ei ole. Täydennyskoulutusten laajuus, sisältö ja laatu kriteerit vaihtelevat.

Suositus 2: Eläinavusteisen työn ammattilaisille suunnattujen täydennyskoulutusten sisältöjä ja laatua edistetään valtakunnallisesti yhteneväksi. Kasvatus-, sosiaali- ja terveysalan tutkintokoulutuksiin sisällytetään tietopohjaa eläinavusteista työtavoista, jotta tulevaisuuden ammattilaiset osaavat hyödyntää menetelmiä osana työtään.

Palveluiden hankinta

Eläinavusteisia palveluja voidaan toteuttaa osana julkisen sektorin omaa palvelutuotantoa tai niitä voidaan hankkia ostopalveluna yksityisen tai kolmannen sektorin palveluntuottajalta. Eläinavusteisuutta voidaan soveltaa esimerkiksi sosiaalisessa kuntoutuksessa, kehitysvammaisten ja ikäihmisten päivätoiminnassa, varhaiskasvatuksessa ja perusopetuksessa, nuorisotyössä sekä päihde- ja mielen-terveyspalveluissa. Suomessa eläinavusteisuutta on käytetty myös vankiloissa, joissa on pitkään hoidettu alkuperäisrotujen karjaa. Työmuoto on todettu vaikuttavaksi ja alkuperäisrotujen ominaisuudet erityisen hyvin toimintaan sopiviksi. Eläinavusteiset palvelut voidaan toteuttaa laitoksissa, asiakkaan kotona, luonnossa, hevostallilla tai maatilalla.

Haaste: Ammattilaiset näkevät palvelut tuloksellisina ja tavoitteisiin vastaavina, mutta asiakkaalle sopivien eläinavusteisten palveluiden hankkiminen ei ole palvelurakenteen tai taloudellisten resurssien puitteissa mahdollista.

Tunnettuus

Suomessa eläinavusteiset palvelut toteutetaan yleisimmin koiran tai hevosen kanssa. Ratsastusterapiaa on ratsastusterapeutin ja tehtävään koulutetun terapiahevosen yhdessä toteuttamaa kuntoutusta. Sosiaalipedagoginen hevostoiminta tähtää sosiaalisen kasvun ja hyvinvoinnin tukemiseen kasvatus-, sosiaali- tai terveysalan ammattilaisen ohjaamana. Koira-avusteisuutta käytetään fysio-, toiminta-, puhe- ja psykoterapian lisäksi opetuksessa ja kasvatuksessa. Myös muiden eläinten käyttäminen eläinavusteisissa palveluissa on yleistymässä, ja palveluntarjoajia alkaa olla kattavasti koko maassa.

Haaste: Palveluiden käyttöä rajoittavat toimintamuotojen heikko tunnettuus päättäjiä, palvelunjärjestäjien ja viranomaisten keskuudessa. Eläin- tai laajemmin luontoavusteisuus eivät näy kansallisissa strategioissa, kuten mielenterveysstrategiassa, lapsistrategiassa tai Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelmassa eivätkä usein alueellisissa strategioissakaan. Kunnissa ja aluehallintovirastoissa eläinavusteisten sosiaali- ja terveyspalveluiden ilmoitusten käsittelyssä on alueellisia eroja.

Suositus 4: Kansallisiin ja alueellisiin hyvinvointiin ja terveyteen liittyviin strategioihin nostetaan eläinten tarjoamat mahdollisuudet.

Suositus 5: Hyvinvointialueilla, aluehallintovirastoissa ja Valvirassa lisätään tietoa eläinavusteisista sosiaali- ja terveyspalveluista lupa- ja ilmoitusmenettelyn yhdenmukaistamiseksi.

Laatu

Eläimen tuoma lisäarvo osana palvelua on aina arvioitava tapauskohtaisesti. Laadukas ja eettisesti kestävä toiminta syntyy monen tekijän summana. Eläimen hyvinvointiin, eli eläimen kokemukseen omasta fyysisestä ja psyykkisestä tilastaan, on kiinnitettävä erityistä huomiota. Eläinten hyvinvointisäädösten noudattamisen lisäksi tulee todeta eläimen sopivuus työhön, varmistaa eläimen palautuminen työstä sekä mahdollistaa sen hyvinvointi muiltakin osin. Asiakaskohderyhmän parissa työskentelyn hallitsemisen lisäksi ohjaajalta vaaditaan taitoa

valita tavoitteisiin sopiva eläinlaji ja yksilö, kouluttaa se tehtävänsä sekä käsitellä eläintä, tulkita sen elekieltä ja huolehtia sen hyvinvoinnista. Fyysinen, psyykkinen ja sosiaalinen turvallisuus on taattava sekä eläimelle että asiakkaalle.

Haaste: Eläimen käyttö palveluissa vaatii paljon osaamista. Kaikille eläinavusteisille palveluille ei ole laadittu laatukriteereitä. Eläinavusteisen toiminnan valvonta ei ole minkään tahon vastuulla.

Suositus 6: Eläinavusteisille palveluille asetetaan laatukriteerit, joissa huomioidaan niin ihmisten kanssa työskentelyn riittävä osaaminen kuin eläimen hyvinvoinnin ja kouluttamisen osaaminen.

Lähteet

Eläinten hyvinvointikeskus EHK,

Eläintietosivut.

<https://www.elaintieto.fi/>

Maaseudun hyvinvointiyrittäjyyden koordinaatiohanke,

2018-2021. Luonnonvarakeskus.

<https://www.luke.fi/fi/projektit/hyvinvoikoordinaatio-01>

Vehmasto & Lipponen, 2021. Eläinavusteinen psykososiaalinen kuntoutus.

Duodecim 137(17):1775-80.

<https://www.duodecimlehti.fi/lehti/2021/17/duo16383>

Lisälukemista

García Pinillos, Appleby, Manteca, Scott-Park, Smith, Velarde, 2016.

One Welfare - a platform for improving human and animal welfare. Veterinary Record 22.

https://www.onewelfareworld.org/uploads/9/7/5/4/97544760/vet_record_paper_in_full_.pdf

Hautamäki, Ramadan, Vilhunen, 2021.

Millainen on hyvä eläinavusteinen interventio? Käsikirja eläinavusteisten menetelmien laadukkaaseen toteuttamiseen eri toimintaympäristöissä. Kuntoutusta kehittämässä 29/2021.

<http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2021061738238>

Lipponen & Vehmasto, 2021. Sosiaalipedagogisen hevostoiminnan laatu ja vaikuttavuus -käsikirja.

Luonnonvarakeskus. 57 s.

<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-380-265-0>

Lipponen & Vehmasto (toim.), 2019. Sosiaalipedagoginen hevostoiminta. Luonnonvara- ja biotalouden tutkimus 78/2019. Luonnonvarakeskus. 88 s.

<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-326-864-7>

Soini & Lilja (toim.), 2014. Alkuperäisrotumme Green Care -toiminnassa. MTT Kasvu 19.

<http://www.mtt.fi/mttkasvu/pdf/mttkasvu19.pdf>

Vehmasto, Salonen, Ilmarinen, Hirvonen, Saarinen, Peuraniemi, Paakkolanvaara, Aho, Lipponen, 2021.

Suomalainen Green Care: Green Care -toimintatavan käsikirja & LuontoVoiman ja LuontoHoivan

laatutyökirja. Luonnonvarakeskus. 64 s. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-380-189-9>

Kirjoittajat: Maija Lipponen, Elina Vehmasto, Taina Lilja,
Satu Raussi, Tiina Kauppinen, Jarkko Niemi, Ulla Ovaska

Yhteystiedot: etunimi.sukunimi@luke.fi

Kuvat: Jari Lindeman, Olli Leino, Pentti Potkonen

Luonnonvarakeskus 2022

Policy Brief 3/2022

ISSN 2343-4252

ISBN 978-952-380-447-0 (painettu)

ISBN 978-952-380-448-7 (verkkojulkaisu)

<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-380-448-7>